

De Meerwaarde van Ecodorpen

Symposium in Olst op 27 september 2018

GEN NEDERLAND
GLOBAL
ECOVILLAGE
NETWORK

Voorwoord

Henry Mentink, voorzitter GEN-NL:

Wat een mooie dag was dit Symposium. Een dag met een gouden randje. Nog nooit waren zoveel mensen bij elkaar rondom het ecodorpen gedachtegoed. Niet alleen ecodorpers; ook de lokale en landelijke overheid was vertegenwoordigd.

Veel ervaringen zijn uitgewisseld rondom zaken waar we als Ecodorp tegen aanlopen. We zien dat we met dit symposium een stap hebben gezet in de verwachting dat we niet meer tegen dingen aanlopen. We gaan toe naar het samen optrekken. Een ecodorp heeft een meerwaarde voor de maatschappij. De vraag is hoe je dat zichtbaar maakt en kunt inzetten voor de maatschappij.

Vrijwel alle aanwezigen hebben de intentieverklaring ondertekend om samen op weg te gaan naar een Green Deal Ecodorpen. Een eerste stap op weg naar een concrete samenwerking.

Ik dank het voorbereidend team voor hun inzet en talent om dit tot iets moois te maken. Kyra, Monique, Jean, Hans, Terra, Koen, Paul, Bram, Ashley, Frans, Kelly, Bouwie en Wim bedankt.

Marcel Blind danken we voor zijn bijdrage over de ervaringen vanuit een gemeente met de bouw van de wijk Aardehuizen.

Monique Arnolds danken we voor haar openhartige en waardevolle bijdrage vanuit perspectief van de landelijke overheid.

Alle aanwezige gemeenten hartelijk dank voor hun bijdragen en de support voor de projecten in hun gemeente.

We danken ook het weer dat zorgde voor optimaal genieten van een wandeling naar de Aardehuizen.

En alle betrokkenen aldaar dank voor hun medewerking.

Henry Mentink

Voorzitter GEN NL

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Inhoudsopgave	2
Inloop met koffie en thee (09.30 – 10.00u)	4
Welkom (10.00 – 10.20u)	5
Marcel Blind, Locoburgemeester Olst-Wijhe, & Henry Mentink, Voorzitter GEN-NL	5
‘Kennismaking’ (10.20-10.30u)	7
Inleidende lezingen (10.30-11.30u)	8
The impact of Ecovillages, Scaling to achieve the UN Sustainable Development Goals	8
Ecodorpen in Nederland	10
Omgevingswet en ruimte voor burgerinitiatieven binnen bestaande wetgeving	14
‘De meerwaarde van Ecodorpen’ (integraal afwegingskader ‘De Levende Stad’)	16
Pauze	18
De Nederlandse Ecodorpen praktijk 7 min pitches (12.00 – 12.45u)	20
Steengoed benutten, samen werken aan duurzame leefgemeenschappen	20
Bestemmingsplannen: ‘Out of the box’ denken en werken	20
De bouw van ‘een urban ecovillage’ samen met woningcorporatie Talis Nijmegen	21
Ecodorpen; kansen voor krimpregio’s?	21
Financiering van omvorming van agrarische gronden naar nieuwe bestemmingen	21

Rondleiding en Potluck lunch bij ecodorp Aardehuizen (12.45 – 14.15u)	22
Verdiepende workshops Ronde 1 (14.15 – 15.00u)	24
The Missing Link: Achieving Sustainable Development Goals	24
De Omgevingswet creëert ruimte in regelgeving	26
Agrarische, militaire en industriële gronden voor nieuwe (woon)bestemmingen	27
Verdiepende workshops ronde 2 (15.00 – 15.45u)	32
Afwijken van het Bouwbesluit	32
Wooncontingenten en 'ecodorp'woningen	38
Van burgerparticipatie tot overheidsparticipatie	40
Oogst van deze dag (15.45 – 16.15u)	42
Tekenen intentieverklaring (16.15 – 16.30u)	43
Drankje en napraten (16.30 – 17.30u)	46
Persbericht	47

Inloop met koffie en thee (09.30 – 10.00u)

Welkom (10.00 – 10.20u)

Marcel Blind, Locoburgemeester Olst-Wijhe, & Henry Mentink, Voorzitter GEN-NL

Dit symposium gaat over successen maar ook wat we van de minder goed geslaagde zaken kunnen leren. Wij als gemeente hebben gezweet over Aardehuis. Wij gingen het gesprek aan met alle partijen, waterschap, en over het bouwbesluit. Heel vaak kregen we een Njet. Gekkenwerk, huizen zonder riool, muren van autobanden, alsof ze water zagen branden. En we gaan ook nog eens drie huurhuizen bouwen tussen de koopwoningen: chaos en onbegrip. Wel heel veel meewerken door de woningbouwcorporatie. Maar we hadden ja gezegd, constructief en stug doorgaan zoeken naar oplossingen. De Aardehuizen kwamen er, geopend door Stef Blok, geen failed project.

Niet goed gegaan: hoe om te gaan met de omgeving van het ecodorp. Ook voor de andere bewoners heeft dit project een betekenis. De Aardehuizen moeten verbonden zijn met Olst. Dat is nog onvoldoende gelukt. Er is nog onvrede en onbegrip, naast waardering voor de resultaten. Wat kunnen we hieruit leren, beter doen? Hoe samen te werken met omwonenden? Die beleven de komst van de ecodorpers als onbekend maakt onbemind. Zij zijn vreemd, we hebben ze niets gevraagd, zij doen maar. Er is nu een sterkere reactie tegen sommige aspecten van Aardehuizen, door een gebrek aan participatie. Dus sta je als

ecodorp en als gemeente op achterstand. En dat loop je niet zomaar meer in. Betrek de bewoners meer bij planvorming, besluitvorming en realisatie, betrek ze bij alle fasen, hoe lastig dat ook is.

Veel meegemaakt, met veel kennisontwikkeling. Na de Aardehuizen ook een nieuwe woonwijk gebouwd het vriendenerf, een woongemeenschap voor 55-plussers. Met ook nog een nieuw project 'wijk van de toekomst' naast de Aardehuizen, met ecologische woningen, met diverse woonstijlen en diverse materialen.

Wonen gaat verder dan huizen bouwen, wonen doen we samen, met aandacht voor omgeving en inrichting, en met participatie van omwonenden vanaf het ontwerp. Olst-Wijhe heeft met elkaar de stappen kunnen maken. Olst staat bekend met het fruit, de industrie en nu ook de Aardehuizen.

Henry Mentink, voorzitter van GEN-NL, steekt een kaars aan met de intentie voor de dag: 'kinderen zijn heel eerlijk in het vragen stellen. Ik heb dat ook ervaren bij de Aardehuizen toen een kind tegen mij zei: 'ik kan wel zien dat jij oud bent.' Laten wij op dit symposium zijn als kinderen en elkaar open bevragen.

'Kennismaking' (10.20-10.30u)

Dagvoorzitters Jean Eigeman (Oud-wethouder Culemborg, Eerste Kamer lid) en Kyra Kuitert (GEN-NL)

[Powerpoint](#)

Inleidende lezingen (10.30-11.30u)

The impact of Ecovillages, Scaling to achieve the UN Sustainable Development Goals

Fanny van Hal (Global Ecovillage Network – Europe)

[Powerpoint](#)

Ik houd me vooral bezig met de leden in het netwerk voor Europa. De ecodorpen kunnen elkaar voorbeelden geven om een goed ecodorp te kunnen worden. Op de hele wereld zijn heel veel dorpen in verschillende staat van ontwikkeling, en ieder dorp doet ook andere dingen. De verschillende werelddeel-netwerken voeren het zelf ook anders uit, en dat levert ook andere netwerkbijeenkomsten op. Het netwerk werkt sociocratisch en heeft 15 nationale netwerken als lid.

De sociale, culturele, ecologische en economische dimensies zijn allemaal belangrijk. De sociale duurzaamheid gaat met name in op de samenwerking in en buiten het dorp en hoe je omgaat met conflicten, communicatie en educatie. De culturele duurzaamheid gaat over het wereldbeeld en persoonlijke groei. Economische duurzaamheid geldt omdat de economische wereld om ons heen bepalend is. De ecodorpen moeten hun eigen financiële haalbaarheid onderzoeken en vaststellen. Ecologische duurzaamheid focust op schoon en hernieuwbaar wat betreft water en energie en op eigen voedselvoorziening. Ook voor bouw letten we op een nieuwe, betere, ecologisch verantwoorde manier van bouwen.

De vier dimensies van ecodorpen:

Economie, Ecologie, Wereldbeeld en Sociaal.

In beeld gebracht door Kyra Kuitert.

Ecodorpen in Nederland

Monique Wijn (algemeen coördinator GEN-NL)

[Prezi presentatie](#)

‘Er is een nieuwe wereld aan het ontstaan. Wereldwijd rijden we nu in een sneltrein naar een blinde muur, op het gebied van energie, ecologie, economie met grote gevolgen voor klimaat, biodiversiteit, verdeling arm-rijk en dat willen we niet meer. Wereldwijd zijn er steeds meer mensen die andere leefvormen zoeken. Met liefde en passie is niet een luxe maar een noodzaak. Een nieuwe GAIA paradigma ontstaat, dat de dominante maar falende oude economie weerstreeft. Veel mensen zijn al bezig met die nieuwe economie, deeleconomie en sociaal ondernemerschap. In de duurzaamheidsdoelen van de VN kunnen ecodorpen en gemeenten elkaar vinden.’

Het Ecodorpennetwerk Nederland bestaat sinds 2015 als stichting en sinds dit jaar hebben we als nieuwe naam het Global Ecovillage Network Nederland: GEN-NL. Een sociocratisch georganiseerde stichting als onderdeel van GEN, het Global Ecovillage Network. Het netwerk organiseert twee keer per jaar een netwerk-ontmoetingsweekend voor alle deelnemende ecodorpen, maar ook dit symposium als onderdeel van de belangenbehartiging. Ook is er een website en een regelmatige nieuwsbrief.

Inmiddels zijn er circa 40 initiatieven in heel Nederland lid van het netwerk. Dit zijn zeer uiteenlopende projecten, van relatief dure prachtige huizen met woonbestemming tot projecten op voormalig militaire terreinen, op agrarische terreinen, op voormalige industriële gebieden, van recreatie-bestemming en boerderij-erfdelen, tot kraak- en natuurterreinen. En geen van deze initiatieven heeft het makkelijk om het publiekrechtelijk 100% voor elkaar te krijgen.

Alle initiatieven hebben te maken met bestemmingsplannen, de toekomstige omgevingswet en het bouwbesluit. Dit zijn vaak behoorlijk lastige hobbels in de realisatie van de vernieuwende ecologische bouw- en woonbehoeften, zowel voor toekomstige bewoners als voor gemeenten.

Een ecodorp is immers geen woonwijk, noch een industrieterrein, noch een agrarisch gebied, noch natuurgebied, ook geen kerk, maar vaak een combinatie van alles, een holistisch samenhangend geheel van wonen, werken, voedsel verbouwen en natuurontwikkeling. Dit vraagt van alle partijen letterlijk buiten de hokjes denken, een 'out of the box'-beleid.

Werkelijke oplossingen zijn er nog niet. In Europees verband streven we als lid via [GEN-Europe](#) en [Ecolise](#) in Brussel naar een bestemming 'Ecodorp' als holistische oplossing voor de toekomst van wonen, werken en samenleven, met elkaar en de natuur.

Vandaag tekenen we daarom hier in Nederland een intentieverklaring van ecodorpen en overheden om samen te werken aan een 'Green Deal Ecodorpen'. Deze streeft naar samenwerking tussen overheden en ecodorp-initiatieven, om op lokaal niveau met voorbeeldprojecten bij te dragen aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties.

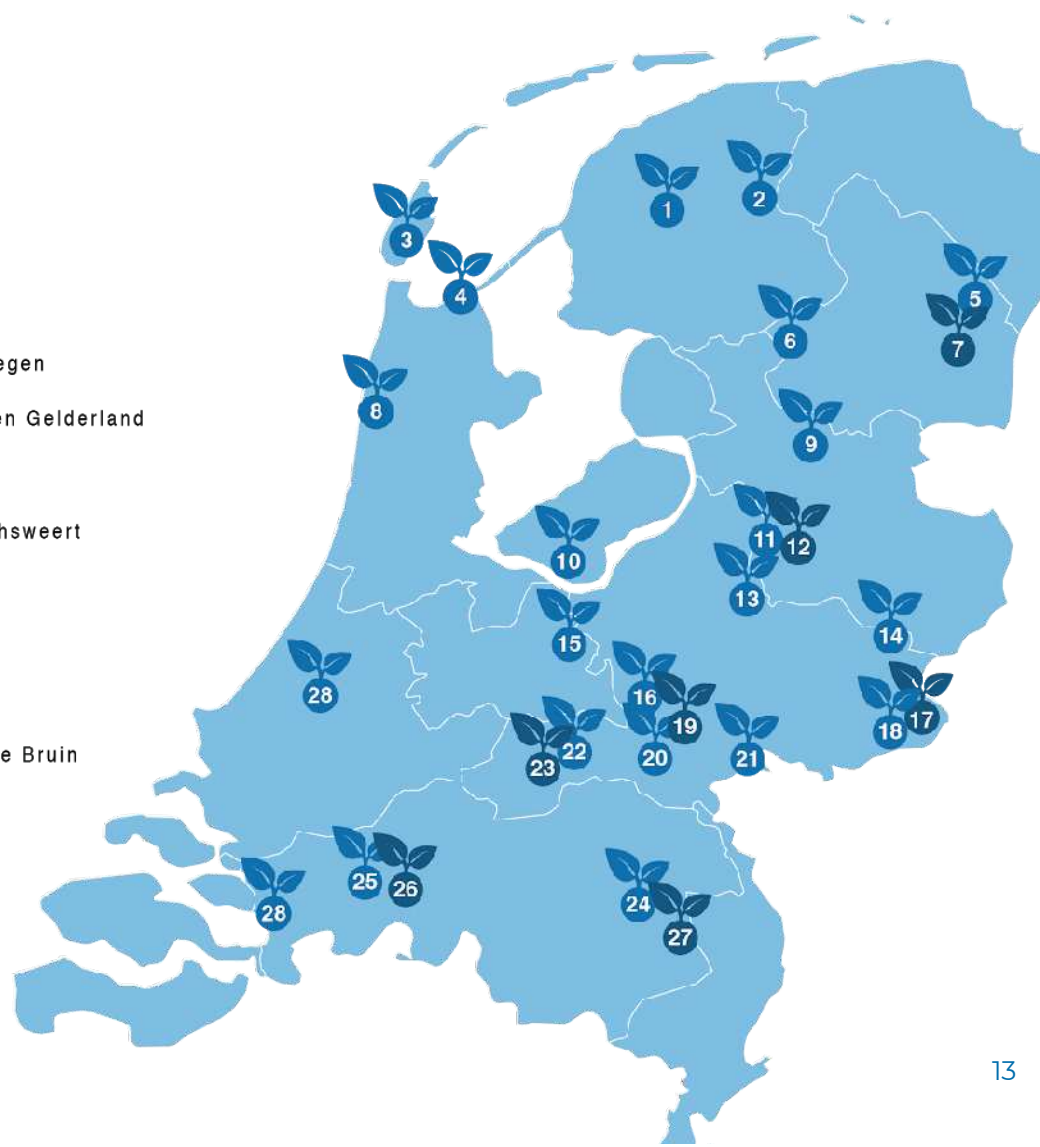
Graphic Design format voor elk land van GEN om in te vullen naar hun missie, manier van organiseren, activiteiten en contact. Ontworpen door leden van GEN-Nederland.

ECOVILLAGES IN THE NETHERLANDS

1 Frijlân	15 Samenbeleving
2 Land van Een	16 Ecodorp Elst
3 Ecohof Texel	17 Levensland
4 Millieucentrum de Michaëlshof	18 De Zwerm
5 Anastasiadorp Drenthe	19 Iewan Strowijk Nijmegen
6 De Hobbitstee	20 Vereniging Ecodorpen Gelderland
7 Ecodorp Noordeland	21 De Vlierhof
8 Ecodorp Bergen	22 Vereniging Thedingsweert
9 Het Levende Dorp	23 Veerhuis Varik
10 Bolderburen	24 Ecodorp Boekel
11 Aardehuis Oost Nederland	25 Ecowijk Breda
12 Ecodorp Akasha	26 Ecodorp Ploeger - De Bruin
13 Ecotribe Teugen	27 Allemansland
14 Hof van Moeder Aarde	28 EcoBoZ

Omgevingswet en ruimte voor burgerinitiatieven binnen bestaande wetgeving

Monique Arnolds, Programmamanager Crisis en Herstelwet, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

[Powerpoint](#)

Ik heb nog steeds de gouden slak in mijn kastje staan. Een hele grote slak als prijs voor de meest klantvriendelijke ambtenaar. Het allerbelangrijkste van mijn verhaal is dat binnen de huidige regelgeving al heel veel kan, met minder hobbels dan de meesten geloven. Ook straks in de omgevingswet. De omgevingswet heeft tot gevolg dat decentralisatie verder naar de gemeente gaat, waar zij de regels bepalen, die ook voor ecodorpen gelden. Belangrijk om met hen op te trekken en de schouders eronder te zetten. De gemeenten krijgen vanaf 2021 zelf de mogelijkheden om afwegingen te maken die mogelijk maken wat jullie zouden willen.

Je hoeft niet te wachten op de wet. Met de CHW zijn die mogelijkheden er al. In de experiment -wet krijg je die ruimte. Zo heeft het Rijk besloten om af te wijken van bijvoorbeeld het bouwbesluit, zodat bijzondere zaken kunnen, behalve als het gaat om veiligheid. Dat staat voorop, daar mag niets mis gaan. Het bouwbesluit kent de BBL, een AMVB, besluit bouwen en leefomgeving. Met de CHW kunnen we de zaken op een andere manier aanpakken. De wet wordt aangepast zodat we sneller gebruik kunnen maken van de experimenten. Als we interessante 'afwijkingen' willen, vergelijkbaar met Boekel, dan kunnen we contact opnemen met Monique, en met haar bekijken of het experiment mogelijk is. De versnelling is handig, want nu duurt het nog 11 maanden en dan kan het misschien in zes weken, en dan kunnen we nog adequater vooruit lopen op de omgevingswet. Het

is bijzonder dat we experimenteer regelgeving hebben die ook echt gebruikt wordt en waar ecodorpen als initiatiefnemer serieus worden genomen. Als jullie knelpunten tegenkomen dan kunnen wij proberen dat op te lossen, binnen de veiligheidsmarges.

De afwijkingen die worden toegestaan worden omgezet in een Algemene Maatregel van Bestuur, en is vanaf dat moment bindend. Er is nog steeds toegang tot de CHW, google op deze wet en als het goed is kan je makkelijk meedenken en kunnen wij zo initiatieven voort te laten leven. Dat kan ook als de gemeente eerst niet mee wil werken, omdat er andere belangen zouden zijn. Er mogen in een gemeente meer experimenten gedaan worden. De gemeente moet wel meewerken, want het is op hun grondgebied. Gemeente en initiatief kunnen dan samen naar Monique toe. Het kan niet op een hoger niveau dan concrete afwijkende maatregelen. Heel veel zaken m.b.t. bouwen zijn heel precies geregeld, en dat blijft zo in ons gereguleerde land. Maar met een gemeente kan dat wellicht wel op een hoger niveau geregeld worden (bv. maximale milieubelasting). Daag dus de bestuurders uit, doe mee met de gemeente en met de omwonenden.

‘De meerwaarde van Ecodorpen’ (integraal afwegingskader ‘De Levende Stad’)

Ad Vlems (Ecodorp Boekel) + Elma van Beek (De Levende Stad)

[Powerpoint](#)

‘Dit is een tipje van de sluier over de levende stad, een model om de meerwaarde van ontwikkelingen te laten zien’. Het gaat dan ook om de verbinding tussen de leefomgeving en mensen. Zij willen de plek meer waarde geven aan de volgende generaties. Je doet iets voor de mensen en door de mensen. Je voorziet in elkaars behoeften op die plek met elkaar, je geeft de leefomgeving vorm, in verbinding met die leefomgeving. Je creëert meerwaarde, niet in geld, maar met name in de sociale waarden (PEOPLE), ecologische (PLANET), economische (PROFIT) en culturele waarde (PLACE). Het meetsysteem maakt deze 4P's zichtbaar. Met een plan kan de gemeente weten of het er beter van wordt en of alle kansen zijn benut. In het meetsysteem van de Levende Stad zijn 8 aspecten van duurzame stedenbouw opgenomen, die uitgezet worden in een spinnenwebdiagram. Het diagram geeft inzicht in de gemiddelde duurzaamheid van het specifieke bouwprogramma. Per aspect staat een grafiek met gemeten onderdelen en is te zien, in een oogopslag, wat de meerwaarde van een ecodorp is. Voor Boekel is dat uitgevoerd. Op veel van de aspecten scoort het dorp goed, behalve voor in de verbinding met de stad. De ontwikkeling van de plannen kun je met de meetmethode ook bekijken. Nadat de oorspronkelijke plannen waren aangepast, scoorde ecodorp Boekel veel hoger. Er kon wel voldaan worden aan andere duurzaamheidseisen, met het invoeren van fietspaden in de plannen en een betere verbinding met het achterland.

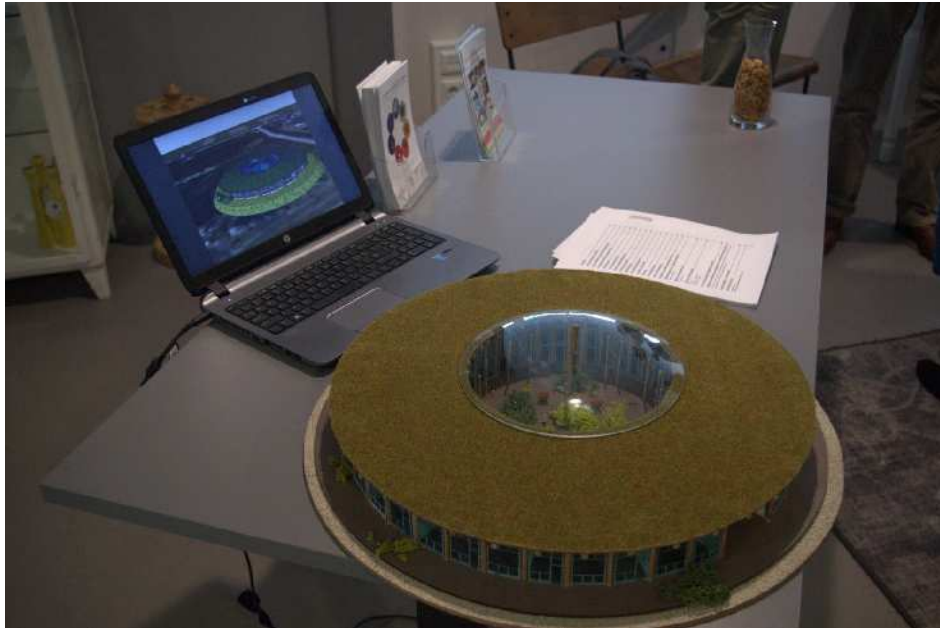

Ad Vlems presenteert het ontwerp van Ecodorp Boekel.

Pauze

Koffie & Stands met informatie over het Global Ecovillage Network
en een expositie over Nederlandse ecodorpen. Het [CLIPS-handboek](#) is te koop..

Symposium De Meerwaarde van Ecodorpen 2018

De Nederlandse Ecodorpen praktijk 7 min pitches (12.00 – 12.45u)

Steengoed benutten, samen werken aan duurzame leefgemeenschappen

Mark Huser en Maya Oosterhout (Earth Awareness) ism provincie Gelderland en gemeente Teuge

[Powerpoint](#)

De provincie wil met het programma SteenGoed Benutten samen met initiatiefnemers leegstaand vastgoed transformeren in een economisch aantrekkelijk en leefbaar gebied. De provincie draagt bij om de maatschappelijke impact en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in Gelderland. De gebouwen blijven en zo blijft de historie zichtbaar (bunkers, opvang Molukkers, Ecotribe) en is er ruimte om het gebruik van het terrein en de gebouwen verder duurzaam te ontwikkelen.

Bestemmingsplannen: 'Out of the box' denken en werken

Jan Cuperus en Fredjan Twigt (Ecodorp Bergen) met informatie van bureau Roobeek en bureau Rho

[Powerpoint](#)

De bouw van 'een urban ecovillage' samen met woningcorporatie Talis Nijmegen

Koen de Kruif en Marian Aarts

(CVEG Coöperatieve Vereniging Ecodorpen Gelderland)

CVEG is dicht bij het besluit om te gaan bouwen in Nijmegen Noord. Talis heeft echter strakke financiële randvoorwaarden en dat betekent veel onderhandelen en dat voelt niet altijd goed. De gemeente Nijmegen vindt een ecodorp binnen haar grenzen goed passen in de duurzame woonstad die ze willen zijn. We denken dat we er uit gaan komen. We verwachten een besluit einde van dit jaar.

Ecodorpen; kansen voor krimpregio's?

Simone la Brijn (gemeente Westerwolde) en ecodorp Noordeland, Fedde Jorritsma

[Powerpoint](#)

[Filmpje](#)

Financiering van omvorming van agrarische gronden naar nieuwe bestemmingen

Peter Slijpen (Stichting Phien, financier voor beter grondgebruik)

[Powerpoint](#)

Rondleiding en Potluck lunch bij ecodorp Aardehuizen (12.45 – 14.15u)

Matchmaking tussen projecten/initiatieven en (krimp)gemeenten o.l.v. Paul Hendriksen, initiator/bewoner & bestuurslid GEN-NL

Verdiepende workshops Ronde 1 (14.15 – 15.00u)

The Missing Link: Achieving Sustainable Development Goals

Ecodorpen worden o.a. door Rijksbouwmeester Floris Alkemade genoemd als één van de missing links in het bereiken van de VN-Sustainable Development Goals door gemeenten. Ecodorpen dragen bij aan veel van die doelen en leveren zo meerwaarden .

Koen de Kruif (GEN NL), Ad Vlems van Ecodorp Boekel en Elma van Beek (Levende Stad)

Ecodorpen in Nederland en in Europa tonen de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de VN-doelen aan. Voorbeelden daarvan zijn ook te vinden in andere woonwijken, maar ecodorpen combineert meer waarden. Naast duurzaamheid en biodiversiteit ook verschillende economische functies, (meergeneratie-)zorg, oplossingen voor krimpgebieden, versterking van de lokale gemeenschap en zingeving. Veel gemeenten zien wel meerwaarde op het gebied van ecologie, maar niet of veel minder op de andere dimensies. De duurzaamheidsdoelen van de ecodorpen zijn door het [Global Ecovillage Network](#) op een rijtje gezet. Het meerwaarde-model '[de levende stad](#)' laat de mogelijke betekenis zien van ecodorpen in vergelijking tot andere type woonwijken. Een model alleen overtuigt toch niet. De

gemeente bestaat óók uit mensen die betrokken zijn bij ontwikkelingen en willen werken aan ambities van mooie initiatieven. Die moeten ze dan wel kennen. Het is aan de ecodorpen om de (geplande) resultaten zichtbaar te maken. Dat kan via de eigen websites en de sociale media, maar veel meer kan er gebeuren in directe contacten. Soms ontbreekt kennis over de plannen. Past het in het bestemmingsplan of binnen het bouwbesluit. Er zijn veel uitzonderingen mogelijk in experimenten en met pilots. Ecodorp Boekel maakt daar al gebruik van. Een afspraak met [Monique Arnolds](#) is misschien al genoeg. De snelle conclusie van deze workshop: maak jezelf zichtbaar en vertel over wat je doet, hoe je het doet en dat het bijdraagt aan de toekomst en de leefkwaliteit van je gemeente.

De Omgevingswet creëert ruimte in regelgeving

De juridische en praktische vormgeving van de regelgeving verandert. En daarmee ook de inpassing van ecodorpen in de nationale en gemeentelijke kaders. Relevante veranderingen en kansen op een rijtje.

Monique Arnolds, Programmamanager Crisis en Herstelwet, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Bas Visser, juridisch adviseur Omgevingswet

De omgevingswet is een nieuwe wet die 26 wetten die nu van toepassing zijn, gaat vervangen. Een meer kwalitatieve wet, die een breed scala aan ruimtelijke ordenings issues gaat omvatten. Zij biedt een breed kader, waaraan meer specifieke wetten, Algemene Maatregelen van Bestuur en ministeriële regelgeving worden opgehangen. Deze nieuwe wet en aanpak biedt mogelijkheden om soepeler met Bouwbesluit en ruimtelijke ordeningsvraagstukken om te gaan. Bijzondere woonvormen, zoals die binnen ecodorpen worden toegepast, vallen hier zeker onder. De wet zal waarschijnlijk in 2021 ingaan. Maar er kan volgens Monique Arnolds al op vooruitgelopen worden. Belangrijk is om op gemeentelijk en provinciaal niveau zowel ambtenaren als wethouders of gedeputeerden en de gemeenteraad of de provinciale staten mee te krijgen. Voor een belangrijk deel is dit een kwestie van willen en zo de mogelijkheid te scheppen met alle betrokken partijen, overheden en ecodorp-initiatieven, rond de tafel te komen en de grenzen en mogelijkheden te bespreken vanuit een positieve houding, enthousiasme en samenwerking. Mocht dit niet van de grond komen, dan is Monique Arnolds bereid te bemiddelen en wegen aan te geven om binnen de huidige en vooruitlopend op de nieuwe wetgeving, samen tot stappen te komen om een ecodorp-initiatief van de grond te tillen. Zie ook hierboven blz. 14.

Agrarische, militaire en industriële gronden voor nieuwe (woon)bestemmingen

Ecodorp-initiatieven vinden soms hun plek op agrarische, militaire of industriële terreinen. Hoe gaat de overheid om met de omvorming naar nieuwe bestemmingen?

Jan Cuperus (ecodorp Bergen), Ralph Reijnders (Stichting Phien), Fedde Jorritsma (ecodorp Noordeland) en Elmar Prinsen (juridisch adviseur Anastasia-dorp Drenthe)

Deel 1: Jan Cuperus, ecodorp Bergen

Het omvormen van agrarische, militaire en industriële bestemmingen naar woon-werkbestemming ecodorp is wereldwijd veelvuldig aangetoond. Voorbeelden zijn Findhorn, Zegg waarbij al meer dan 40 jaar een gemeenschap zich blijft ontwikkelen. Ook in Nederland blijkt dit nu te gebeuren, in Bergen en ook in Groningen en Melderslo. In deze workshop hebben we deze kansen voor andere projecten en gemeenten besproken. Andere interessante onderwerpen waren: Kunnen we klein beginnen op verschillende locaties en deze later samen bundelen? Kan een archeologische waarde een gemeenschap helpen om te ontwikkelen?

Aanbevelingen: De (inter)nationale ervaring leert dat ecodorpen de kracht hebben om een locatie die flinke uitdagingen heeft te herbestemmen. Zij maken slim gebruik van bestaande infrastructuur, nemen de tijd om voor transformatie, organiseren vrijwilligers en experts om te behouden wat goed is en te creëren wat nodig is, zoals ecologische huizen en landbouw en maken gebruik van hun netwerk.

Wetenswaardig over het ecodorp in Bergen is dat we het terrein voor een relatief laag bedrag hebben gekocht, maar wel met de verplichting de vervuiling te saneren (doen we gestaag op een biologische wijze) en het vele beton op te ruimen (eigenwijze afspraken maken met aannemer). En schone aarde te laten bezorgen op het moment dat een ontwikkelaar er vanaf wil. En natuurlijk heel veel zelf en met vrijwilligers doen. Geduld is hierin een schone zaak, de formele herbestemming van militair naar ecodorp is nog niet afgerond. Dat geeft ons wel tijd om op andere, bv. sociaal vlak verder te ontwikkelen en diverse ecologische en economische experimenten te doen. Al met al is er met louter eigen financiële middelen en crowdfunding een grote transformatie ingezet en komen er inmiddels wekelijks 150 kinderen tuinieren op grond waar eerst beton lag.

Deel 2: Ralph Reijnders, Stichting Phien

Onze ervaringen bij de Peppelhof (een van de drie locaties van Stichting Phien) om landbouwgrond een woon/voedselbos bestemming te geven zijn eigenlijk te prematuur om te benoemen. De Gemeente Venray (let wel, de andere 2 locaties van de Stichting Phien liggen in Gemeente Horst aan de Maas en daar pakken ze het heel anders aan!) adviseert in deze om eerst een omgevingsvergunning aan te vragen en zo gauw die is verleent meteen de procedure voor een bestemmingsplanwijziging te starten. De Gemeente geeft aan dat het voor de omgevingsvergunning van groot belang is dat je je burens (omgeving) mee hebt. Een 'charme offensief' is dan ook een belangrijk advies. Zorg ervoor dat je betrokkenen uit je omgeving, vroegtijdig betrekt in je plannen zodat die niet schrikken als er ineens een vergunningaanvraag bij de gemeente ligt waar ze 'niets van wisten'. Want reken maar dat met name boeren en andere direct omwonenden vanuit verschillende redenen heel benieuwd zijn wat die vreemde lui daar allemaal aan het doen zijn. Ook in ons geval hadden mensen een heel ander beeld van wie wij zijn en wat wij willen dan de werkelijkheid. Het klinkt heel cliché maar iemand dacht dat wij allemaal bij elkaar in de boerderij zouden wonen als hippies in een soort commune, en wel zouden blowen, en vrije sex hebben.....

Aan ons perceel grenzen landbouwgronden en een grote varkensstal waardoor we te maken hebben met 7 verschillende boerenbedrijven en een zorgboerderij. Wij hebben een informatieavond georganiseerd voor deze omwonenden waaraan gehoor is gegeven door acht van de negen genodigden met hele gezinnen. Zie hier hoe belangrijk deze mensen het vinden om te weten wat er grenzend aan hun grondgebied gebeurt. Het bleek dat ze met argusogen in de gaten houden wat wij allemaal aan het doen zijn. De varkensboer vertelt dat hij een bureau heeft ingeschakeld die bijhoudt wat er bij de gemeente allemaal gebeurt op het gebied van vergunning verstrekkingen wat van invloed zou kunnen zijn op zijn varkenshouderij. Hij ziet het als een probleem dat iedereen die bij ons komt wonen een potentiële bezwaarmaker zou kunnen zijn als hij zijn bedrijf wil uitbreiden. Voor iedere boer geldt dat de manier waarop wij met onze grond omgaan

(= de natuur haar gang laten gaan) voor hen betekend dat er onkruid verspreidt wordt. Het 'gewone' onkruid is nog tot daar aan toe want spuiten doen ze toch. Het zijn de distels die een doorn in het oog vormen want daar moet veel zwaarder gif tegen aan.

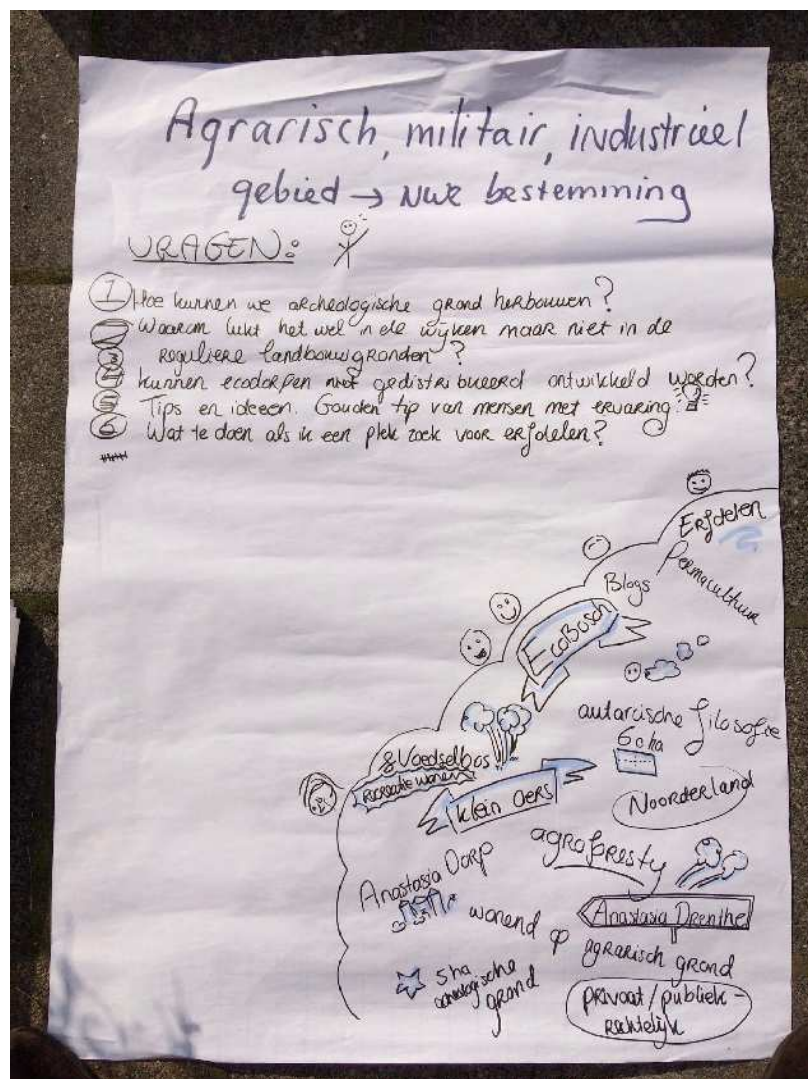
Naar aanleiding van een prettig gesprek met een paar betrokken boeren die wat langer zijn gebleven zijn we van plan om met elkaar in gesprek te gaan over een eventuele wederzijdse intentieverklaring. Deze intentieverklaring zou twee punten kunnen bevatten:

1. Als wij aan onze kant bereid zijn te garanderen dat wij als groep geen bezwaar zullen maken tegen eventuele toekomstige uitbreiding van de varkensstal, en nieuwe bewoners zich hieraan moeten conformeren, er dan ook geen bezwaar gemaakt wordt als wij vergunningen aanvragen om (ook in de huidige hindercirkel) woningen te bouwen.
2. wij zullen voorkomen dat de distels zaden kunnen verspreiden.

Overigens is onze groep het niet unaniem met het eerste punt eens. Of zo'n intentieverklaring of iets wat er op lijkt er gaat komen en ondertekend zal gaan worden door alle betrokkenen is de vraag. De toekomst zal het uitwijzen. Het allerbelangrijkste op dit moment is dat we met elkaar in gesprek blijven.

Verslag Ashley Weller

De workshop begon met een introductierondje waarin iedereen beschreef wat zijn of haar achtergrond is wat betreft dit onderwerp. Deze achtergronden zijn afgebeeld onderaan de flap, in steekwoorden en afbeeldingen. Mensen waren bijvoorbeeld bezig met agroforestry, het zoeken van een plek voor een ecodorp of het herbouwen op archeologische gronden. Er waren mensen die al wonen op agrarische grond, mensen die geïnteresseerd waren in erfdelen, permacultuur, agroforestry en nog meer. Om elkaar in de workshop te kunnen helpen kon iedereen zijn of haar vraag stellen die zij graag beantwoord zouden willen hebben. Helaas was er weinig tijd om de vragen te beantwoorden, maar iedereen wist nu wel waar de ander mee bezig was en tijdens de borrel was nog tijd genoeg om toch even mensen aan te spreken en elkaar te helpen met hun nieuwe (woon)bestemming.

Verdiepende workshops ronde 2 (15.00 – 15.45u)

Afwijken van het Bouwbesluit

Veel ecodorpen bouwen met innovatieve bouwconcepten, die (nog) niet altijd geregistreerd zijn in het Bouwbesluit, of met (nog) niet erkende bouwmaterialen. Wat zijn de ervaringen in gemeente Ten Boer?

Sieger de Vries (Más con Menos), Annie Postma (wethouder Ten Boer) en Monique Arnolds (Programmamanager Crisis en Herstelwet, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

[Document Beleidskader Woldwijk, vergunning aanvraag](#)

[Powerpoint Prestatievergunning Ten Boer](#)

[Powerpoint Ontwikkelgebied Woldwijk](#)

Woldwijk is:

- een agrarisch gebied van ongeveer 40 hectare met daarop een boerderij, aansluitend aan Ten Boer, een dorp van 4000 inwoners
- een gebied waar geëxperimenteerd wordt, met bouwen, leven en werken, met regelgeving en met lokale democratie
- eind 2016 overgedragen aan een coöperatie met als voorwaarden dat er duurzame initiatieven moesten plaatsvinden, dat iets zou worden “teruggegeven “ aan het dorp en de gemeente Ten Boer en dat er een financiële bijdrage zou worden geleverd aan de destijds penibele financiële situatie van de gemeente Ten Boer

Ruimtelijke en juridische situatie:

- het gebied Woldwijk heeft een agrarische bestemming
- de gemeente is eigenaar van grond en boerderij, de coöperatie huurt/pacht beide voor 20 jaar

Knelpunten:

- huidige situatie, bestemmingsplan en bv. bouwregelgeving, beperkt de mogelijkheden voor coöperatie en initiatiefnemers
- min of meer reguliere oplossingen (wijzigen bestemmingsplan, reguliere vergunningen in het kader van de Algemene Bepalingen Omgevingswet (WABO-vergunningen), pilots crisis-en herstelwet), boden geen oplossing (duurt te lang, kost te veel, geen samenhang, sommige zaken kunnen niet of moeilijk vergund worden)

Eigen oplossing:

- ruimtelijk kader, vastgesteld door gemeenteraad
- kavelpaspoorten

- prestatie-vergunning (overkoepelende vergunning)
- omgevingsteam en reflectie-team

Voordelen van het “goed regelen “: Serieuze gesprekspartner, bv. voor provincie of ministeries. Snel toegang tot pilots en andere experimenteer-situaties, bv. omgevingswet. Gedogen leidt tot onzekere juridische status voor initiatiefnemers (en was ook geen optie, omdat gemeente feitelijk initiatiefnemer was). Praktische zaken zijn ook makkelijker te regelen (huisnummers via de Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG) bv., samenwerking met waterschap of Enexis).

Vergunningen moeilijk voor:

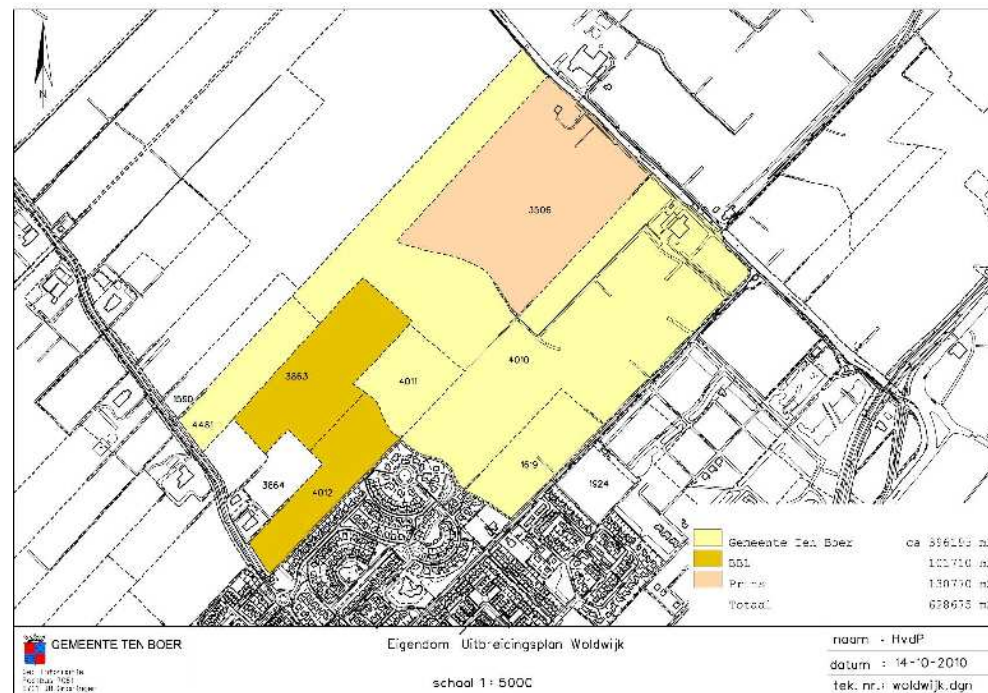
- tiny houses
- yurts
- biomeiler (voor je het weet is het een afvalverwerkingsinstallatie voor de milieuwet)

Maar ook (door agrarische bestemming): theehuisje, ontmoetingsruimte, groentekas, jongerenhangplek

Dus: prestatie-vergunning, niet alleen om bouwbesluit op te lossen. Wat is onze prestatie-vergunning?

- WABO-vergunning voor “bouwsels“
- is geen horeca- of evenementenvergunning
- voor “bouwsels“ nu en in de toekomst in een deel van Woldwijk
- nadruk op: constructieve veiligheid, brandveiligheid, gezondheid

Hoe is omgegaan met Bouwbesluit? Basis is: we zijn uitgegaan van de goede wil van initiatiefnemers en het uitgangspunt dat bewoners zelf ook in een veilig en gezond onderkomen willen wonen. Voor particuliere bouw en tijdelijke bouw zijn de eisen sowieso lager of mag uitgegaan worden van de eisen voor bestaande bouw. Daarnaast: optimaal gebruik gemaakt van de gelijkwaardigheidsbepaling en die ook wat opgerekt :-). Omgevingsteam (OT) bereidt samen met de initiatiefnemers de vergunningaanvraag voor en denkt optimaal mee in het beginstadium. Dus niet: de indiener moet aantonen dat aan de gelijkwaardigheidsbepaling wordt voldaan, maar het Omgevingsteam doet suggesties, denkt mee en mag eigen lijn volgen. Het OT kijkt niet alleen naar wát er wordt gebouwd, maar ook wie er bouwt: wonen er volwassenen of ook kinderen, strengere eisen voor bv. ouderen of mensen met een beperking. In het omgevingsteam zit een toezichthouder bouw, een stedenbouwkundige en iemand van de Veiligheidsregio. Hun professionaliteit bepaalt voor een groot deel wat er kan en mag, samen met het verantwoordelijkheidsgevoel van de initiatiefnemers/bewoners. Vervolg: pilot Omgevingsplan & uitwerken van de mogelijkheden in het stedelijk gebied in de provinciale omgevingsvisie, de POV.

Links: grafische verslaglegging van de workshop,

door Kelly van Gemert

Boven: Kaart van Woldwijk

Wooncontingenten en 'ecodorp'woningen

Er is een ontwikkeling naar nieuwe woonvormen, die anders omgaan met 'wooncontingenten' en zoeken naar mogelijkheden voor 'ecodorp'wonen. Deze woonvormen ondersteunen gemeentelijke ambities en kunnen bijdragen aan oplossingen voor krimpregio's.

Simone la Brijn van de gemeente Westerwolde in samenwerking met ecodorp Noordeland

Verslag van Simone la Brijn en Fedde Jorritsma

De workshop was voorbereid over krimp en ecodorpen maar toen bleek dat de interesse met name lag bij het onderwerp wooncontingenten, is daar verder op ingegaan. Een woningcontingent bepaalt hoeveel woningen er binnen een gemeente gebouwd mogen worden. In principe wordt dit vastgelegd in de ruimtelijke plannen van de provincie. Voor de krimpregio Oost-Groningen, waar Ecodorp Noordeland op zoek was naar een locatie, heeft de provincie samen met de gemeenten afspraken gemaakt over het aantal woningen over de bouw van nieuwe woningen in het gebied.

De provincie Groningen wil voorkomen dat het aanbod van woningen groter zou worden dan de vraag, waardoor de gemeenten geen woningen in het gebied mogen toevoegen. Ecodorp Noordeland kon alleen door kunnen gaan als er een uitzondering zou komen op deze afspraken. Dat is gelukt doordat de gemeente Westerwolde het regio-overleg heeft weten te overtuigen van het belang van een ecodorp in de regio. Vereniging Ecodorp Noordeland heeft daarvoor data verzameld van de verschillende ecodorpen in Europa waaruit bleek dat de inwoners met name van buiten de regio kwamen. Daarmee zou een Ecodorp dus wellicht de krimp in het gebied tegen kunnen gaan.

Daarnaast waren er argumenten als toename van toerisme, economische activiteit, het schoonmaken van een verlaten industrieterrein en het feit dat een ecodorp een andere belangstellenden trekt als de 'gewone' woningmarkt.

De deelnemers van de workshop zijn meer bewust geworden van het bestaan van wooncontingenten en de rol die deze spelen bij het opzetten van een ecodorp. In een interactie werd ingegaan op de andere specifieke gevallen. In elk gebied speelde weer andere motivaties om de wooncontingenten niet te vergeven aan ecodorpen. Door goed inzicht te krijgen in deze motivaties en de voordelen van ecodorpen hard te maken, kan er mogelijk in samenwerking met de gemeente en provincie een uitzondering gemaakt worden op de wooncontingenten.

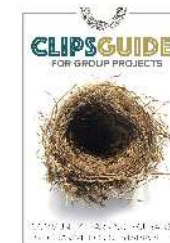

Van burgerparticipatie tot overheidsparticipatie

Waar overheden tegenaan lopen en hoe burgers en overheden (kunnen) communiceren. Haal inspiratie uit de (praktijk)ervaringen van ecodorpen.

Monique Wijn en Paul Hendriksen (GEN NL en trainers voor [CLIPS, EU-Community Learning Incubation Programme on Sustainability](#))

Na de uitleg van het CLIPS-model voor gemeenschappen met de vier essentiële velden (IK-WIJ-INTENTIE-STRUCTUUR) werd de deelnemers gevraagd in gesprek te gaan over de vraag hoe een ecodorp gerealiseerd kan worden. Twee velden werden opgesteld, de 'burgers' en de 'overheid', waarbij ieder vrij kon bewegen van het ene veld naar het andere (Deep Democracy methode).

Verslag Ashley Weller

Voor deze visualisatie van de workshop heb ik gebruik gemaakt van het patroon van de vier cirkels waarin IK, WIJ, INTENTIE den STRUCTUUR op de grond afgebeeld waren. Er werd over elke cirkel gesproken, maar vooral over de cirkel STRUCTUUR, zoals leiderschap en manieren van omgaan met elkaar. Het veld was interactief, er kon overheen gelopen en gelezen worden en de voetjes gingen alle kanten op! De verzonden praktijk-case "Ecodorp in Breda case" is onder op het overzicht samengevat in verschillende korte uitspraken die voorbij kwamen in het gesprek tussen de overheid en de burgers. Iedereen die zich geroepen voelde om antwoord te geven op een vraag of uitspraak kon hierop inspringen door een andere partij te representeren. Zo begon iemand met de vraag om grond waarop gebouwd kan worden, en de overheid vond dat alle informatie al voorhanden was om duurzaam te bouwen. Een ecodorp representant vond reacties wat vaag en oplossingen werden gezocht en aangeboden. Uiteindelijk waren beide het erover eens dat er onderzoek gegaan moet worden naar een win-win situatie voor burgers en de overheid waarbij adviseurs van waarde kunnen zijn en waar er rekening gehouden wordt met diversiteit tussen (groepen) mensen.

Oogst van deze dag (15.45 – 16.15u)

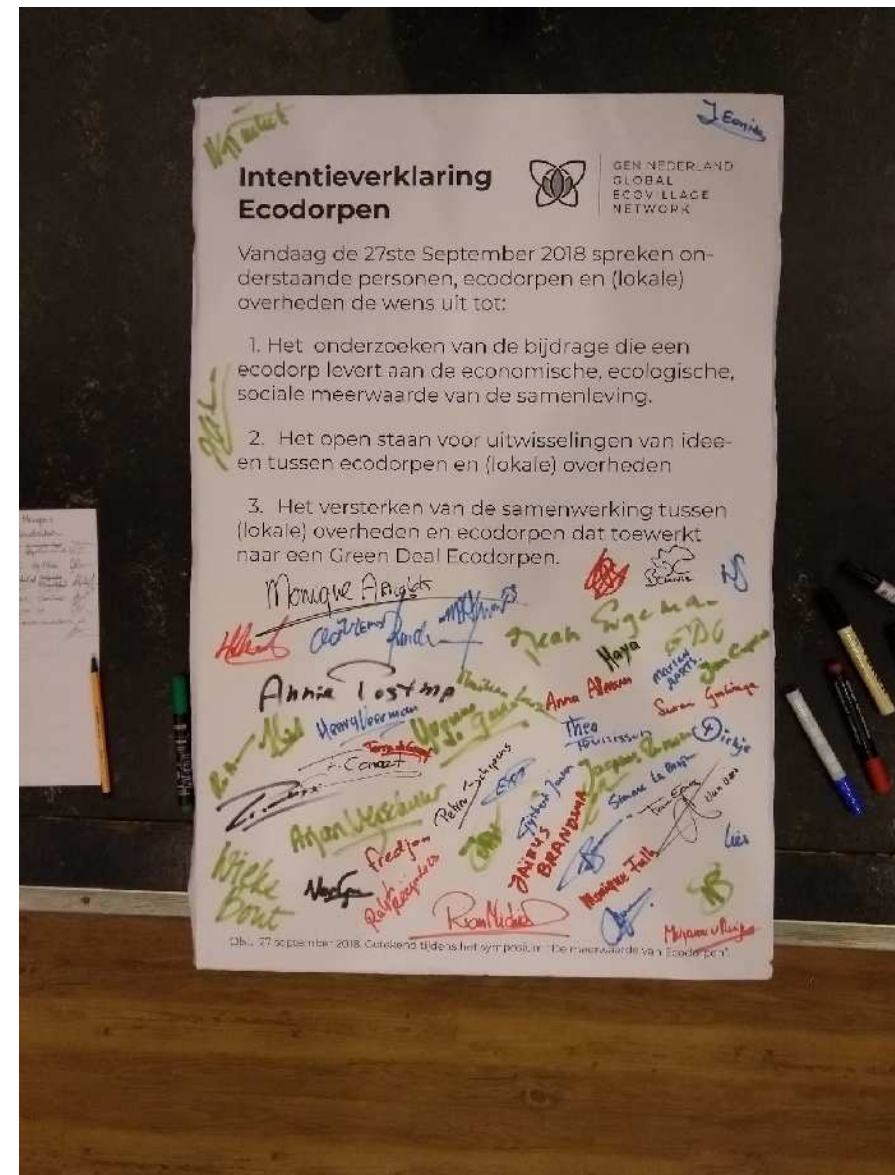
Plenaire zitting verslag van de verdiepende workshops door de workshopleiders.

Tekenen intentieverklaring (16.15 – 16.30u)

Inleiding Henry Mentink, voorzitter GEN-NL

De [intentieverklaring](#) voor gezamenlijk onderzoek naar een 'Green Deal Ecodorpen' werd getekend door Monique Arnolds en andere aanwezigen.

Drankje en napraten (16.30 – 17.30u)

Persbericht

Meer dan voldoende ruimte voor de bouw van ecodorpen

Olst, 29 september 2018. *“Het bouwen van ecodorpen past goed binnen de huidige regels, iets wat bij veel gemeenten en initiatiefnemers van ecodorpen nog niet bekend is”. Dit zei Monique Arnolds van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties tijdens het symposium ‘De meerwaarde van Ecodorpen’ afgelopen donderdag, 27 september in Olst. Zij tekende daarom als eerste de intentieverklaring voor het ontwikkelen van een Green Deal Ecodorpen. Een ware mijlpaal.*

GEN-Nederland, de Nederlandse tak van het Global Ecovillage Network, organiseerde dit allereerste symposium over ecodorpen in Nederland. Er waren informatieve lezingen en de bijna honderd deelnemers, gemeenten, andere overheden en initiatiefnemers van ecodorpen, gingen met elkaar in gesprek over kansen en belemmeringen om in Nederland ecodorpen te creëren. Onderwerpen waren onder andere de mogelijkheden binnen de huidige wetgeving, de Omgevingswet, bestemmingsplannen en het mogen afwijken van het Bouwbesluit. Multifunctionele bestemmingen en afwijkende bouwwijzen en -materialen, zoals stro, leem en hennep, leveren voor gemeenten vaak uitdagingen op, die lastig in te passen lijken in de bestaande wetgeving.

Ecologisch en sociaal

Sommige gemeenten zoeken al naar mogelijkheden om ecodorpen toe te staan, vaak vanuit ecologische ambities, zoals energietransitie, circulaire economie of het vergroten van de biodiversiteit. Met de sociale aspecten van duurzaamheid van ecodorpen zijn de meeste gemeenten minder bekend. Te denken valt aan het begeleiden van mensen met zorgvragen, het langer zelfstandig blijven wonen van ouderen of het ontwikkelen van een nieuwe lokale economie.

Ook krimpregio's kunnen profiteren van ecodorpen. Uit onderzoek blijkt dat nieuwe bewoners van buiten de regio aangetrokken worden door dit soort projecten en dat daardoor een voorzichtige 'omgekeerde beweging' kan ontstaan. Zo geldt dat, volgens spreekster Simone la Brijn van de gemeente Westerwolde, in ieder geval voor haar gemeente, waar het begrip ecodorp is opgenomen in het bestemmingsplan van een oude aardappelzetmeelfabriek. In Olst hebben de bewoners van het ecodorp 'Aardehuizen' niet alleen hun eigen huizen gebouwd, maar ook bijgedragen aan andere initiatieven, waaronder het soepcafé, de Stichting Goede Buren en werken aan een afvalvrije regio.

Intentieverklaring 'Green Deal Ecodorpen'

Dat het kan, betekent niet dat het allemaal even makkelijk gaat. Daar konden de vele vertegenwoordigers van ecodorpen op het symposium over meepraten. De beperkingen zitten meestal niet in de regelgeving zelf, maar hoe een gemeente deze toepast en of de betreffende bestuurders iets nieuws willen steunen. Monique Arnolds, programmamanager Crisis- en Herstelwet: “Wat 5 jaar geleden onmogelijk leek, kan nu vaak wel in het kader van de Crisis- en Herstelwet en vanaf 2021 met de nieuwe Omgevingswet. En dat is wat gelukkig steeds meer gemeenten begrijpen”.

De meerwaarde van ecodorpen is, dat zaken die onmogelijk lijken, getest kunnen worden. Wethouder Blind van de gemeente Olst: ‘Het project Aardehuizen wilde bouwen met autobanden... alsof mensen water zagen branden!’ Dat dat uiteindelijk prachtige huizen opleverde, konden de deelnemers aan het symposium met eigen ogen aanschouwen tijdens de lunch-excursie.

Samen voor duurzame ambities

In de komende jaren zal GEN-Nederland samen met gemeenten, te beginnen met de GDO (Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling), verder werken aan het scheppen van ruimte voor ecodorpen. De aanwezige gemeenten en ecodorpen tekenden aan het einde van het symposium een intentieverklaring om te komen tot een ‘Green Deal Ecodorpen’, waarbij overheden en ecodorpen samen streven naar het realiseren van ecodorpen en de meerwaarde van ecodorpen voor de samenleving benutten.

GEN-Nederland omvat inmiddels ruim vijftig initiatieven in heel Nederland, van Limburg tot Groningen, van de Achterhoek tot Bergen aan Zee. Een nieuwe burgerbeweging die erkenning zoekt om vanuit eigen initiatief en kracht oplossingen te bieden voor de huidige klimaatproblemen en de sociale en economische uitdagingen van deze tijd. Volgens de definitie van GEN-international is een ecodorp “Een intentionele, traditionele of stedelijke gemeenschap, die bewust ontworpen is door middel van (lokale) participatieve processen in de vier dimensies, sociaal, cultureel, ecologisch en economisch, om sociale en natuurlijke omgevingen te regenereren”. Concluderend: Ecodorpen dragen bewust en krachtig bij aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN.

Voor meer informatie:

GEN-Nederland (Global Ecovillage Network Nederland), het Nederlandse Ecodorpennetwerk

info@ecodorpennetwerk.nl

www.ecodorpennetwerk.nl